

12. децембар 2024. године

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ЗА УТВРЂИВАЊЕ СТОПЕ КОНТРАЦИКЛИЧНОГ ЗАШТИТНОГ СЛОЈА КАПИТАЛА ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

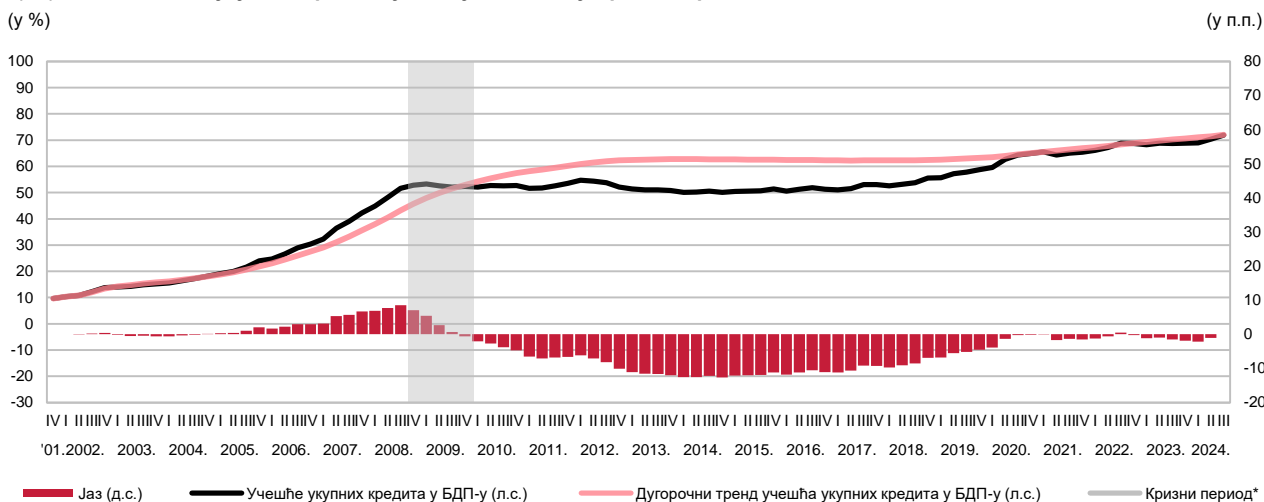
Извршни одбор Народне банке Србије је на основу члана 14. став 1. тачка 11) Закона о Народној банци Србије („Службени гласник РС”, бр. 72/2003, 55/2004, 85/2005 – др. закон, 44/2010, 76/2012, 106/2012, 14/2015, 40/2015 – одлука УС и 44/2018) и на основу тачке 436. Одлуке о адекватности капитала банке („Службени гласник РС”, бр. 103/2016, 103/2018, 88/2019, 67/2020, 98/2020, 137/2020, 59/2021, 67/2022, 137/2022, 48/2023 и 110/2023, у даљем тексту: Одлука о адекватности капитала), на седници одржаној 12. децембра 2024. године одлучио да стопу контрацикличног заштитног слоја капитала (у даљем тексту: *ССуВ*) за Републику Србију задржи у висини од 0% имајући у виду да се учешће реалне кредитне активности у реалном бруто домаћем производу налази испод свог дугорочног тренда. Задржавањем стопе контрацикличног заштитног слоја капитала на нивоу од 0% Народна банка Србије наставља да подржава кредитно тржиште у и даље заостреним глобалним финансијским условима и неизвесним глобалним околностима.

ССуВ представља додатни основни акцијски капитал који су банке у обавези да одржавају изнад прописаних регулаторних минимума у износу који је једнак производу њихове ризичне активе и специфичне стопе *ССуВ*-а. Применом овог инструмента утиче се на ублажавање цикличне димензије системског ризика, будући да се њиме током периода израженог кредитног раста ствара додатни слој основног акцијског капитала, који може бити ослобођен када се системски ризици материјализују.

Народна банка Србије утврђује на тромесечном нивоу стопу *ССуВ*-а за Републику Србију узимајући у обзир вредност референтног показатеља, важеће смернице и препоруке Европског одбора за системски ризик и остале променљиве које сматра релевантним за праћење цикличне димензије системског ризика. У складу с тачком 436. ст. 2. и 3. Одлуке о адекватности капитала, основу за обрачун референтног показатеља на основу кога се процењује висина стопе *ССуВ*-а представља одступање учешћа кредита у бруто домаћем производу од свог дугорочног тренда. Одређивање стопе *ССуВ*-а за Републику Србију усаглашено је с препоруком за утврђивање стопе *ССуВ*-а Европског одбора за системски ризик (*ESRB/2014/1*).

На Графикону 1 приказани су учешће кредитне активности недржавном сектору у бруто домаћем производу,¹ дугорочни тренд и оцењено одступање учешћа кредита у бруто домаћем производу од свог дугорочног тренда (јаз). Након периода експанзивне кредитне активности од 2000. до 2008. године, крајем 2009. године јаз учешћа реалних кредита у реалном бруто домаћем производу ушао је у зону негативних вредности. Раст кредитне активности, који је присутан од 2014. године, допринео је да се учешће укупних кредита у бруто домаћем производу приближи свом дугорочном тренду. Од 2020. године ово учешће осцилира око свог дугорочног тренда. Према подацима за септембар 2024. године, учешће укупних реалних кредита у реалном бруто домаћем производу налази се благо испод свог дугорочног тренда, тако да је оцењен негативан јаз, који износи $-0,1$ процентни поен.² У односу на претходно тромесечје, као и у односу на исто тромесечје претходне године, учешће реалне кредитне активности у реалном бруто домаћем производу, додатно се приближило свом дугорочном тренду. Оцењена вредност јаза налази се такође испод границе од 2 процентна поена, која представља референтну вредност која може упутити на прекомерну кредитну активност.

Графикон 1. Учешће укупних кредита у БДП-у и оцена дугорочног тренда

Извор: НБС.

* На основу показатеља системског стреса.

Да би се одредила стопа *ССуВ*-а за Републику Србију, поред одступања учешћа кредита у бруто домаћем производу од дугорочног тренда, узети су у обзир и додатни опциони показатељи, у складу с тачком 436. став 4. Одлуке о адекватности капитала. Коришћени су опциони показатељи који се односе на тржиште непокретности, спољну неравнотежу и кретања у банкарском сектору.

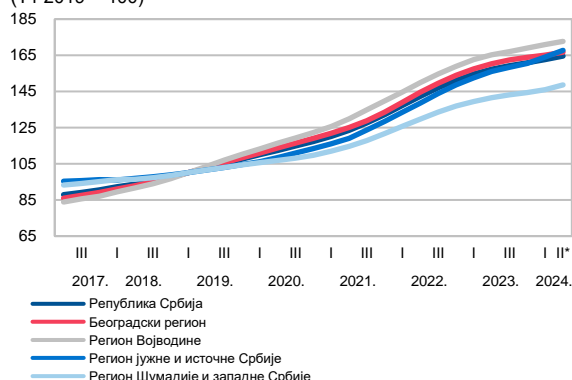
¹ <https://www.stat.gov.rs/vesti/statisticalrelease/?p=15314>

² Републички завод за статистику ревидирао је крајем 2024. године серију података о бруто домаћем производу почев од 1995. године. Поред тога, Републички завод за статистику за потребе обрачуна дефлатора реалног бруто домаћег производа за референтну годину користи 2021. годину.

Тржиште непокретности

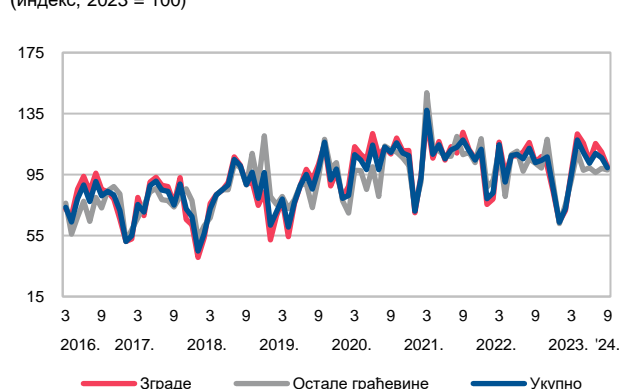
Према последњим доступним подацима Републичког геодетског завода, а на основу индекса цена станова, у другом тромесечју 2024. године цене станова су наставиле да расту, али споријим темпом него у претходном периоду. Годишња стопа раста цена станова у Републици Србији у другом тромесечју 2024. године износила је 4,7%, а у односу на претходно тромесечје цене станова повећане су за 1,3%.³

Графикон 2. Индекс цена станова
(Т1 2019 = 100)

* Последњи доступни подаци (прелиминарни резултати).
Извор: Републички геодетски завод.

Графикон 3. Индекси броја издатих дозвола новоградње
(индекс, 2023 = 100)

Извор: Републички завод за статистику.

У трећем тромесечју 2024. године, у односу на исто тромесечје прошле године, незнатно је смањен укупан број издатих дозвола новоградње, за 1,9%.

LTV рацио, мерен односом вредности хипотекарних стамбених кредита за чије је обезбеђење хипотекован стан и процењене вредности тих станова, у трећем тромесечју 2024. године порастао је у односу на претходно тромесечје и износио је 61,9% (60,9% у другом тромесечју 2024).⁴

Резултати октобарске анкете Народне банке Србије о кредитној активности банака показују да су банке у трећем тромесечју 2024. године наставиле да ублажавају кредитне стандарде за кредите привреди и становништву. Ублажавање стандарда било је опредељено нижим трошковима извора финансирања, што се може довести у везу и с циклусом смањења референтних каматних стопа Народне банке Србије и Европске централне банке, а код становништва томе су допринели и позитивни изгледи у погледу тржишта некретнина. Истовремено, тражња становништва за кредитима је повећана. Према оцени банака, раст

³ Републички геодетски завод – Извештај о индексу цена станова за друго тромесечје 2024. (последњи доступан податак).

⁴ Извор: база непокретности Народне банке Србије.

тражње био је опредељен потребама за рефинансирањем постојећих кредита, куповином непокретности и набавком трајних потрошних добара, уз позитиван утицај виших зарада. Банке очекују даље ублажавање стандарда и раст тражње за кредитима и у четвртом тромесечју 2024. године.⁵

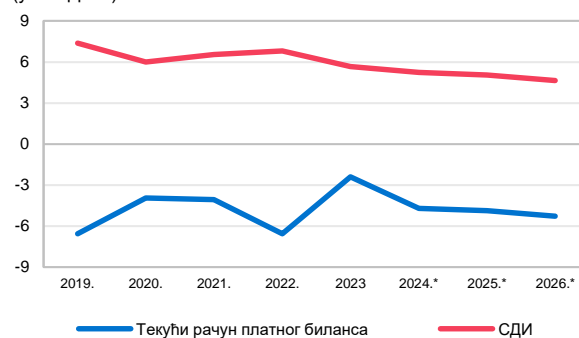
Показатељи спољне неравнотеже

У прва три тромесечја 2024. године забележен је дефицит текућег рачуна од 3,3 милијарде евра, који је био више него у потпуности покривен приливима по основу страних директних инвестиција. С обзиром на већи увоз робе и услуга, нарочито у сегменту увоза опреме за подршку наставка инвестиционог циклуса, очекује се да ће учешће дефицита текућег рачуна у бруто домаћем производу у 2024. години износити 4,7%, а у наредним годинама око 5% услед већих издатака за реализацију програма „Експо 2027”.⁶

Прилив страних директних инвестиција у Србију у прва три тромесечја 2024. године износио је 3,6 милијарди евра (3,2 милијарде нето), што је за 12,4% више него у истом периоду претходне године. Око три четвртине ових прилива било је у облику власничког капитала и реинвестиране добити, што указује на континуирано поверење страних инвеститора у економски амбијент Србије и њихову спремност да наставе са улагањем.

Очекује се да ће приливи страних директних инвестиција остати географски и пројектно распрострањени, као и да ће и даље највећи део прилива бити усмерен у извозно оријентисане секторе. Такође, дефицит текућег рачуна требало би да у овој и наредној години, као и током претходних девет година, остане у пуној мери покривен нето приливом страних директних инвестиција (који се процењује на близу 5% бруто домаћег производа), што обезбеђује екстерну одрживост земље.⁷

Графикон 4. Дефицит текућег рачуна платног биланса и стране директне инвестиције (у % БДП-а)

* Процена НБС, новембар 2024.
Извор: НБС.

⁵ Извештај о резултатима анкете о кредитној активности банака за треће тромесечје 2024.

⁶ Извештај о инфлацији – новембар 2024.

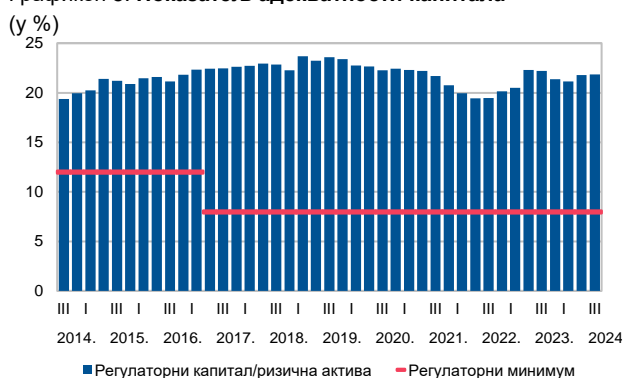
⁷ Извештај о инфлацији – новембар 2024.

Основни показатељи банкарског сектора

Банкарски сектор је добро капитализован и високо ликвидан. На крају трећег тромесечја 2024. године показатељ адекватности капитала на нивоу банкарског сектора износио је 21,9%, што је знатно изнад регулаторног минимума.⁸

Количник одобрених кредита и примљених депозита (*Loan-to-Deposit – LtD*) на крају трећег тромесечја 2024. године забележио је вредност од 0,85. Његово задржавање на нивоу нижем од 1 указује на то да се банке у већој мери ослањају на домаће, стабилне изворе финансирања, као што су депозити.

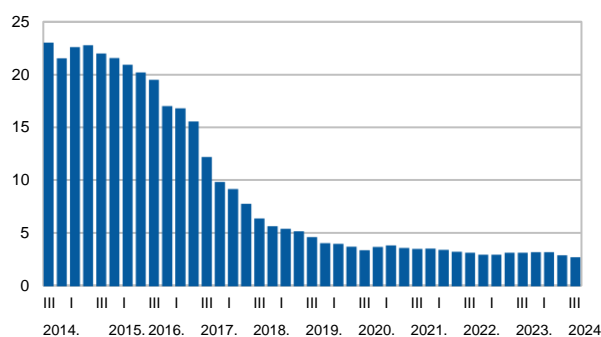
Графикон 5. Показатељ адекватности капитала

Извор: НБС.

Графикон 6. Проблематични кредити

(учешће у укупним бруто кредитима, у %)

Извор: НБС.

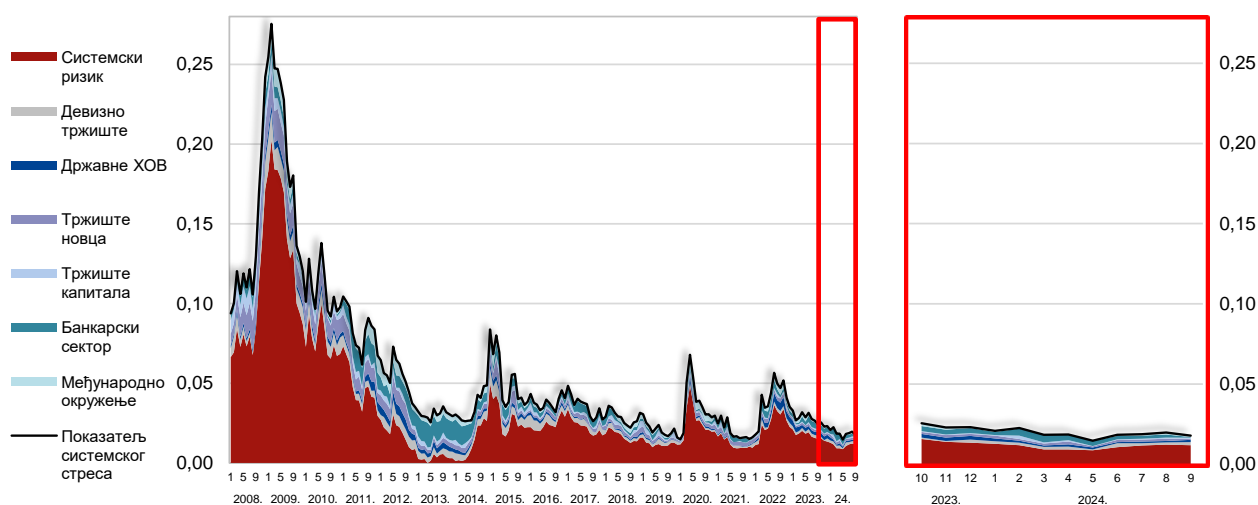
Учешће проблематичних кредита у укупним кредитима банкарског сектора знатно је смањено и налази се на рекордно ниском нивоу упркос вишедимензионалној кризи с којом се суочавамо у протекле четири године захваљујући пре свега примени Стратегије за решавање проблематичних кредита из 2015. године, као и другим регулаторним активностима Народне банке Србије у целом претходном периоду. Учешће проблематичних кредита износило је 2,7% на крају трећег тромесечја 2024. године, што је за 0,2 процентна поена ниже него на крају претходног тромесечја. Достицање рекордно ниског нивоа учешћа проблематичних кредита у укупним кредитима, а затим и његово задржавање на том нивоу указују на то да заоштравање финансијских услова у претходном периоду није имало негативне последице на квалитет активе банака.

⁸ Од 30. јуна 2017. године минимум показатеља адекватности капитала банке износи 8% (минимум показатеља основног капитала је 6%, док је минимум показатеља основног акцијског капитала 4,5%). Такође, банка је дужна да, поред испуњења ових услова, у сваком тренутку одржава капитал и на нивоу који је потребан за покриће свих ризика којима је изложена или може бити изложена у свом пословању, тј. најмање у висини потребној за одржавање увећаних показатеља адекватности капитала ако јој је Народна банка Србије, у складу с тачком 5. ове одлуке, одредила показатеље адекватности капитала више од прописаних.

Оцена системског ризика финансијског система Републике Србије

Показатељ системског стреса развијен је с циљем да се препознају периоди повишеног стреса и ниво системског ризика финансијског система Републике Србије. Обухвата низ показатеља који сагледавају величину финансијског стреса у шест најважнијих сегмената финансијског система Републике Србије: девизно тржиште, тржиште државних хартија од вредности, тржиште новца, тржиште капитала, банкарски сектор и међународно окружење.

Графикон 7. Кретање Показатеља системског стреса и приказ доприноса најзначајнијих фактора ризика Показатељу системског стреса

Извор: НБС.

На крају трећег тромесечја 2024. године показатељ системског стреса забележио је нешто нижу вредност него на крају претходног тромесечја, чему су првенствено допринела кретања на девизном тржишту услед очуване стабилности девизног курса динара према еврџу.

Народна банка Србије наставиће да делује опрезно, а истовремено и проактивно, те ће благовремено доносити одлуке ради очувања и јачања постигнуте стабилности финансијског система у условима изражених геополитичких ризика и све присутније геоекономске фрагментације. Такве економске околности даље утичу на перзистентност базне инфлације и доводе у питање смер будућих економских политика. Стога ће Народна банка Србије наставити да прати сва кретања, и глобална и домаћа, како би очувала постигнуту макроекономску стабилност. Побољшање домаћег макроекономског окружења остварено у претходном периоду и континуирано унапређење регулаторног оквира за банке утицали су на то да банкарски сектор Републике Србије остане стабилан, добро капитализован и високо ликвидан. Резултати

макропруденцијалних стрес-тестова солвентности и ликвидности спроведени по подацима из јуна 2024. године такође потврђују стабилност банкарског система.

Позитивна домаћа макроекономска кретања и веома повољну перспективу за наредни период потврдиле су све три најважније светске рејтинг агенције.

Почетком августа 2024. године рејтинг агенција *Fitch Ratings* повећала је изгледе за добијање рејтинга инвестиционог ранга са стабилних на позитивне, уз задржавање рејтинга на нивоу ББ+, док је рејтинг агенција *Moody's* крајем августа 2024. године побољшала изгледе за повећање кредитног рејтинга са стабилних на позитивне, а кредитни рејтинг Србије задржала на нивоу Ба2. У својим саопштењима обе агенције су као кључне факторе за побољшање изгледа кредитног рејтинга истакле добре средњорочне перспективе привредног раста, додатно ојачану отпорност економије на потенцијалне нове потресе из међународног окружења, инфлацију која се вратила у границе циља, јачање јавних финансија, као и адекватно капитализован и ликвидан банкарски сектор и очувану финансијску стабилност.

Као део изузетне потврде стабилности економске политике Србије, почетком октобра 2024. године агенција *Standard & Poor's* повећала је кредитни рејтинг Србије на ниво БББ–, чиме је Србија први пут у својој историји сврстана међу земље с кредитним рејтингом инвестиционог ранга. Одлука о повећању кредитног рејтинга донета је услед повољних макроекономских изгледа земље и повећане отпорности на спољне потресе. Таква одлука је донета пре свега захваљујући одговорном вођењу економске политике државе, што се очекује и у наредним годинама, као и очекивањима да ће ризици по финансијску стабилност у Србији остати ниски, подржани добро капитализованим, профитабилним и ликвидним банкарским системом.